

Гусева Е.И. К участию общественности в обеспечении безопасности дорожного движения. Определяется актуальность исследования участия общественности в обеспечении безопасности дорожного движения. С учетом современных тенденций развития науки административного права, уровня принципиально новых отношений между публичной властью и гражданином, которые формируются на положениях Конституции Украины, рассматриваются проблемные вопросы современной роли, места и возможностей участия граждан в обеспечении безопасности дорожного движения, вносятся предложения по ее усовершенствованию.

Ключевые слова: общественность, безопасность дорожного движения, участие граждан в обеспечении безопасности дорожного движения, реформирование полиции.

Guseva Ye.I. Participation of public in ensuring of road safety. The author has defined the actuality of the study of participation of public in ensuring of road safety. Regarding today tendencies of development of administrative law science, the level of basically new relations between public authorities and the citizen which have been establishing on provisions of the Ukrainian Constitution she considers problems of today role, place and possibilities of citizens' participation in ensuring of road safety, and makes proposals to improve it.

Keywords: public, road safety, public's participation in ensuring of road safety, reforming of police.

Надійшла до редакції 22.12.2016

Малихіна В.В.

аспірант

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ У ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Досліджено доступність до правосуддя в адміністративному судочинстві. Розглянуто основні елементи доступності. Звернуто увагу на чинники, які впливають на доступність правосуддя в судочинстві адміністративних судів. Окреслено засади доступності в адміністративному судочинстві. Здійснено характеристику проблем, які впливають на забезпечення доступу до адміністративного суду.

Ключові слова: доступність правосуддя, адміністративний суд, судоустрій, адміністративне судочинство, адміністративна юстиція.

Постановка проблеми. Актуальність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з доступністю правосуддя, є беззаперечною. У період становлення й розвитку в Україні правової держави, формування громадянського суспільства актуалізуються дослідження сутності судової влади. Доступність правосуддя є однією з передумов утвердження цієї гілки влади як повноцінного й самодостатнього механізму захисту прав і свобод людини.

Проблема доступності правосуддя не обмежується окремою державою, а

привертає увагу міжнародного співтовариства, тому можна констатувати інтернаціоналізацію стандартів у галузі судоустрою. Міжнародно-правові акти передбачають право на справедливий суд і доступ до суду як неодмінний його елемент, підкреслюючи поряд із цим такі властивості суду, як незалежність, безсторонність і законність (ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.). Посилання на обов'язок держави забезпечити особі реальний, а не формальний доступ до суду містяться в низці рішень Європейського суду з прав людини, а також рекомендаціях і резолюціях Комітету Міністрів Ради Європи.

Конституція України (1996 р.) заклала підвалини становлення доступності правосуддя, визначивши, що звернення до суду для захисту прав та свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (ст. 8), а юрисдикція судів поширюється на усі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124). У Законі "Про судоустрій України" зазначено, що судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, передбаченому Конституцією (ст. 3) й законами України. У Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленої Указом Президента України від 10 травня 2006 р., зазначено, що подальший розвиток правосуддя має бути спрямований насамперед на забезпечення його доступності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання доступності до правосуддя було предметом дослідження таких науковців: М.А. Гурвич, В.Г. Гусев, О.В. Іванов, І.Є. Марочкін, О.М. Овчаренко, Н.Ю. Сакара, В.М. Семенов, Н.В. Сібільова, В.С. Стефанюк, О.І. Ходаковський та інші.

Виклад основного матеріалу. Захист основних прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування постійно вимагають нових форм врегулювання та побудови дієвого та ефективного механізму справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ та захисту прав людини та основоположних свобод.

Відповідно до Конституції України, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3).

Розвиток демократії в Україні нерозривно пов'язаний з подальшим удосконаленням та реформуванням адміністративної юстиції, яка в цілому передбачає діяльність адміністративних судів щодо розгляду та вирішення публічно-правових спорів.

Серед проблем реформування судової системи України одне з центральних місць посідає проблема доступу до правосуддя, що має багато різних аспектів. Пошук оптимальної моделі правосуддя безпосередньо пов'язаний з дослідженням та розв'язанням саме цієї проблеми, оскільки становлення правової держави, громадянського суспільства органічно пов'язані з ефективним, доступним і справедливим правосуддям.

Проблема доступності до правосуддя актуальна в українському суспіль-

стві, адже її вирішенням Україна, як правова держава, забезпечить реалізацію права кожного на належний судовий захист. Частиною третьою ст. 3 Закону України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України [3]. Тобто цією нормою на суди покладено тягар відповідальності за забезпечення в Україні реалізації конституційного права на належний судовий захист.

Насамперед при розкритті цієї проблеми є необхідність зупинитися саме на понятті доступності до правосуддя. На сьогоднішній день поняття доступності до правосуддя можна розглядати як одну з важливих умов ефективного функціонування судової системи в Україні, у зв'язку з цим його дослідження здійснено у багатьох наукових працях.

І.Є. Марочкін визначає доступність правосуддя як нормативно закріплену та реально забезпечену можливість безперешкодного звернення до суду за захистом своїх прав. Серед основних елементів доступності він виділяє такі:

1. Організаційно-правові: а) судоустрій – територіальне наближення судів до населення; створення умов, що сприятимуть зайняттю суддівських посад висококваліфікованими спеціалістами; належне матеріальне забезпечення судів; раціональна організація роботи апарату суду тощо;

б) судочинство – порядок порушення справ у суді; порядок розгляду справ, що забезпечує безперешкодну можливість використовувати процесуальні права; розумні строки судового розгляду; можливість оскарження судових рішень та їх реальне виконання тощо.

2. Матеріальні: розумність судових витрат, часткове чи повне звільнення від їх сплати; фінансування судової діяльності, що забезпечує можливість незалежного правосуддя; надання кваліфікованої юридичної допомоги на пільгових умовах вразливим верствам населення [4, с. 32].

З точки зору В.С. Стефанюка, судовий контроль над адміністративними діями має бути доступний як фізичним, так і юридичним особам. При цьому судам адміністративної юстиції, які виступають захисниками громадян від свавілля держави, має бути забезпечена якнайбільша незалежність та неупередженість [7, с. 5].

У свою чергу, І. В. Назаров, аналізуючи принципи побудови судової системи, слушно вказує на те, що принцип доступності правосуддя має у своєму змісті як процесуальні, так і судоустрійні складові. Вчений підкреслює, що серед факторів, які забезпечують доступ громадян до правосуддя, варто виділяти не тільки порядок розгляду й перегляду спорів у суді, виконання судових рішень, але й устрій судової системи. Він погоджується з думкою В. М. Жуйкова про те, що з того, наскільки оптимально, відповідно до завдань правосуддя, улаштована судова система і визначена компетенція судів цієї системи, наскільки ефективні процедури розгляду справ у всіх судових інстанціях і виконання судових рішень, можна робити висновки про реальність або декларативність права на судовий захист [7, с. 97].

О. М. Овчаренко характеризує доступність до правосуддя як загальноп-

правову категорію. Вчений слушно підкреслює, що термін «доступність» може бути застосовано і для характеристики права як певної системи норм, і до окремих інститутів правової системи, яка відбиває рівень суспільної потреби в певному правовому інституті, стан її задоволеності, а також можливості усіх бажаючих вільно й безперешкодно звертатися до останнього. Науковець проводить певну аналогію категорії «справедливість» із філософським, теоретичним значенням категорії «доступність». Обидві категорії, на думку О. М. Овчаренка, відображають стан задоволення певних соціальних потреб (у даному випадку – потреби суспільства в судовому захисті), процедури їх реалізації [6, с. 20–23].

Таким чином, можна зазначити, що доступність правосуддя в адміністративних судах розглядається в першу чергу як правова можливість звернутися до адміністративного суду за захистом прав, свобод, законних інтересів.

Але на сьогоднішній день існує велика кількість суттєвих проблем, які впливають та перешкоджають забезпеченню доступу до адміністративного суду. До таких проблемних питань слід віднести:

- визначення юрисдикції адміністративних судів, недосконала предметна та територіальна підсудність;
- отримання якісної первинної та вторинної правової допомоги мало захищеним верствам населення;
- досить висока ставка судового збору;
- неналежне матеріально-технічне забезпечення суду;
- недотримання строків розгляду адміністративних справ та несвоєчасне виготовлення тексту судових рішень.

Отже, для подолання цих проблем, виходячи із законодавства про судоустрій в Україні, необхідно належним чином дотримуватися принципів, від яких залежить доступність правосуддя. Насамперед усім суб'єктам адміністративно-правових відносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у суді й на участь у розгляді своєї справи у суді будь-якого рівня.

Наступним принципом є самостійне здійснення правосуддя судами. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою завдати шкоди їх авторитету чи вплинути на неупередженість суду забороняються і тягнуть передбачену законом відповідальність.

Не менш важливим принципом є здійснення правосуддя на засадах рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від статі, раси, кольору шкіри, мови, політичних, релігійних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Також обов'язково слід дотримуватися не менш важливого принципу, який полягає в тому, що кожен має право користуватися правовою допомо-

гою при вирішенні його справи у суді. Причому надавати правову допомогу може не тільки адвокат, а й інша особа, яка є фахівцем у галузі права та за законом чи дорученням має право на надання такої допомоги. У випадках, передбачених законом, правова допомога надається безоплатно.

Відповідно, ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його справи. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, передбачених процесуальним законом.

Судочинство в Україні провадиться державною мовою. Особи, які не володіють або недостатньо володіють державною мовою, мають право користуватися рідною мовою та послугами перекладача у судовому процесі.

Судове рішення, що набрало законної сили, є обов'язковим до виконання усіма органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на усій території нашої держави.

Учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, передбачених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження рішення суду.

Формування системи адміністративних судів та їх діяльність неможливі без необхідних для цього матеріальних коштів.

Також до основних принципів слід віднести компетенцію суддів, а отже, в адміністративних судах розглядати і вирішувати справи повинні спеціально підготовлені фахівці. Розробка програм навчання, стажування осіб, що претендують на заміщення посад суддів адміністративних судів, – це тільки перші кроки у напрямку забезпечення спеціалізованих судів кваліфікованими кадрами.

І, нарешті, правова освіта. Громадяни мають знати про мету утворення адміністративних судів, усвідомлювати необхідність їх формування, бути впевненими, що їх права надійно гарантуються зверненням до суду, забезпеченням вільного доступу до будь-якої судової інстанції [1, с. 53].

Розглянувши принципи, постає необхідність зупинитися і на чинниках, від яких залежить на сьогоднішній день доступність правосуддя. До таких чинників слід віднести:

- відповідність національного правосуддя міжнародно-правовим стандартам доступу до правосуддя;
- забезпечення ефективних засобів правового захисту від порушень органів публічної влади незалежно від їх рівня;
- забезпечення державою безкоштовної юридичної допомоги;
- створення такої системи адміністративної юстиції, яка б не мала наслідком перевантаження судів (суддів) справами;
- встановлення чіткої (у певних випадках спрощеної) процедури розгляду адміністративних спорів;
- забезпечення реального виконання судових рішень;

– виконання Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення щодо заходів підготовки юристів відповідної спеціалізації, запровадження спеціалізованих юридичних консультацій; створення можливості повної або часткової оплати юридичних послуг; розширення участі неурядових і громадських організацій стосовно надання ними правової допомоги у квазісудових формах вирішення спорів (посередництво та примирення), надання відповідних податкових пільг у цих випадках; спрощення правових процесів;

– забезпечення достатнього фінансування адміністративних судів [5, с. 98].

Висновок. Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, що за нинішніх умов реально вплинути на доступність адміністративного правосуддя можливо з урахуванням таких факторів.

По-перше, необхідність дотримання правил, згідно з якими кожна людина має право на ефективне поновлення у правах національними судами у разі порушення її основних прав, наданих конституцією або законом; по-друге, національне правосуддя повинно відповідати певним міжнародно-правовим стандартам доступу до правосуддя; по-третє, постає необхідність у належному забезпеченні будь-якій особі, права і свободи якої порушено, ефективних засобів правового захисту від органів публічної влади, незалежно від їх рівня в державній ієрархії; по-четверте, реальне надання державою зацікавленій особі, яка не має коштів на оплату послуг представника, безоплатної правової допомоги.

Також доступності правосуддя можна досягти шляхом створення такої системи адміністративної юстиції, яка б не призводила до перевантаження судів (суддів) справами, встановлення чіткої процедури розгляду адміністративних спорів (справ), визначення і встановлення належних, але нетривалих, строків розгляду справ та встановлення чіткого порядку порушення адміністративних справ у суді та процедури їх розгляду.

Бібліографічні посилання

1. Битяк Ю. Становлення та шляхи забезпечення доступності правосуддя в адміністративному судочинстві / Ю. Битяк // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 1(32). – С. 51–60.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 30.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // ВВР України. – 2005. – № 35–36.
4. Марочкін І.Є. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації / І.Є. Марочкін // Судова реформа в Україні. Проблеми та перспективи : матер. наук.-практ. конф. (18–19 квітня 2002 р., м. Харків). – К. ; Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 31–34.
5. Назаров І. В. Принципи побудови судової системи : монографія / І. В. Назаров. – Х. : ФІШ, 2009. – 144 с.
6. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія / О. М. Овчаренко. – Х. : Право, 2008. – 304 с.

7. Стефанюк В. Проблеми вдосконалення адміністративного права та перспективи розвитку адміністративної юстиції в Україні / В.С. Стефанюк // Право України. – 2003. – № 1. – С. 3–6.

Малыхина В.В. Проблемы доступности правосудия в административном судопроизводстве в период реформирования судебной системы Украины. Исследована доступность к правосудию в административном судопроизводстве. Рассмотрены основные элементы доступности. Обращено внимание на факторы, которые влияют на доступность правосудия в судопроизводстве административных судов. Определены принципы доступности в административном судопроизводстве. Осуществлена характеристика проблем, которые влияют на обеспечение доступа в административный суд.

Ключевые слова: доступность правосудия, административный суд, судопроизводство, административное судопроизводство, административная юстиция.

Malykhina V.V. Problems of accessibility of justice in administrative proceeding in terms of reforming of court system of Ukraine. The article draws on research of one of the major problems faced by administrative courts in practice that is accessibility to justice in administrative proceedings which consists in opening of administrative proceeding and adjudicating on a case on the merits. The basic elements of accessibility have been viewed upon. Attention is paid to the factors that affect justice accessibility in proceedings of administrative courts.

The principles of accessibility in administrative proceedings have been outlined according to the legislation on the judicial system of Ukraine. The problems that affect ensuring of accessibility to the administrative court have been characterized.

Keywords: accessibility to justice, the administrative court, the judicial system, administrative proceedings, administrative justice.

Надійшла до редакції 12.01.2017

Молчанов Д.В.

здобувач

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.95

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ З МЕТОЮ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Здійснено аналіз особливостей організації системи державного фінансового моніторингу в зарубіжних країнах. Досліджено зарубіжний досвід щодо нормативно-правового та організаційного забезпечення функціонування суб'єктів фінансового контролю та моніторингу з метою протидії тінізації економіки з подальшим формуванням напрямів практичного застосування у сфері економічної безпеки України.

Ключові слова: фінансовий контроль та моніторинг, зарубіжний досвід, тінізація економіки, протидія.

Постановка проблеми. Період ХХІ ст. для України став етапом радикальних змін. На тлі хаотично формального, чітко не окресленого економіко-політичного устрою формується нове суспільство, проводиться розбудова